

ОПТИМАЛЬНІ РОЗМІРИ С.-Г. УГІДЬ У СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВАХ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ НАЙВИЩИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Винограденко С.О., здобувач кафедри економіки підприємства*

У вітчизняній економічній літературі є різні розрахунки оптимальних розмірів сільськогосподарських підприємств за показниками земельних наділів. Частіше всього оптимальними вважають підприємства, що мають 3 тис. га с.-г. угідь і більше. Вищої ефективності досягають підприємства усіх природно-економічних зон, які мають у використанні 2-4 тис. га ріллі. Високої ефективності досягають невеликі підприємства до 250 га і надвеликі 6-8 тисяч.

Перший етап дослідження полягав у вивченні впливу напряму спеціалізації підприємств на різні складники інтенсифікації використання земельних ресурсів. Для цього спочатку здійснено групування с.-г. підприємствах досліджуваного регіону, а саме Харківської області за напрямом спеціалізації для визначення його впливу на матеріально-речовий складник інтенсифікації використання земельних ресурсів.

Серед усіх сформованих груп підприємств істотно вирізняється категорія «інші підприємства», у яких був найнижчий ступінь розораності (76,3 %), найнижчі показники землезабезпеченості (21,1 га с.-г. угідь на 1 працівника), найвищі показники виробничих витрат на 1 га с.-г. угідь (12568 грн), зокрема в рослинництві (14667 грн), у тому числі на 1 га посіву зернових – 5866 грн, соняшника – 7108 грн. Якщо не враховувати цих підприємств, то найнижчий ступінь розораності (79,6 %) був у підприємствах молочного напряму спеціалізації, а найвищим (98,3 %) він був у підприємствах зернового напряму. Показники землезабезпеченості найвищими виявилися в підприємствах олійного напряму (81 га с.-г. угідь на 1 працівника), а найнижчими – в підприємствах молочного виробничого напряму (26,1 га). Як і слід було очікувати, найбільші виробничі витрати на 1 га с.-г. угідь спостерігалися в підприємствах молочного напряму (10075 грн), у тому числі поточні витрати – 9558 грн, другу позицію займали підприємства зерново-олійного напряму (8983 і 8550 грн), третю – молочно-зернового (відповідно 7023 і 6570 грн), останню – зернового напряму (відповідно 5148 і 4788 грн).

В аспекті проведеного аналізу першочергову увагу привертає на себе співвідношення між товарною і валовою продукцією, що сформувалося в інших підприємствах, а саме той факт, що у них товарна продукція перевищувала валову у 4,4 раза, що впливало на показники чистої продукції, прибутку та відповідні коефіцієнти окупності виробничих витрат. Така ситуація, напевно, пов'язана з тим, що підприємства цієї групи більше продають продукції, ніж виробляють, завдяки здійсненню посередницької діяльності.

Якщо їх не брати до уваги, то найбільше валової продукції на 100 га с.-г.

угідь виробляли підприємства молочного напрямку (758,0 тис. грн), а найбільше товарної продукції – підприємства зерново-олійного напрямку (954,1 тис. грн). За показником чистої продукції першими були підприємства зерново-олійного напрямку (457,1 тис. грн/100 га), а за показником прибутку – підприємства молочного напрямку (203,7 тис. грн/100 га). Коефіцієнти окупності виробничих витрат валовою та чистою продукцією й прибутком найбільшими були в підприємствах зернового напрямку, що відбулося за рахунок відносно низьких виробничих витрат. Найвищого рівня рентабельності с.-г. виробництва досягли підприємства зернового напрямку (36,7 %), хоча найвищого рівня рентабельності в рослинництві було досягнуто, як не дивно, в сільгоспідприємствах молочного виробничого напрямку (47,5 %). На відміну від традиційних уявлень, найменш рентабельними виявилися підприємства олійного напрямку, в яких середній рівень рентабельності с.-г. виробництва становив 9,4 %, у тому числі рослинництва – 9,6 %.

На другому етапі дослідження для визначення оптимальних за розмірами с.-г. угідь підприємств за різними критеріями економічної ефективності інтенсифікації використання земельних ресурсів нами було проведено регресійний аналіз за даними всієї сукупності господарств, у результаті чого одержано низку виробничих функцій. В усіх випадках досліджувані залежності мають нелінійний характер й описуються параболою другого порядку, які, наприклад, за всіма підприємствами мають такий вигляд:

за виходом валової продукції на 100 га с.-г. угідь (y_1 , грн) залежно від площі с.-г. угідь підприємства (x , га): $y_1 = 457809 + 51,995 x - 0,0029 x^2$;

за виходом товарної продукції на 100 га с.-г. угідь (y_2 , грн) залежно від площі с.-г. угідь підприємства (x , га): $y_2 = 573842 + 71,738 x - 0,0037 x^2$;

за виходом чистої продукції на 100 га с.-г. угідь (y_3 , грн) залежно від площі с.-г. угідь підприємства (x , га): $y_3 = 342289 + 14,489 x - 0,0016 x^2$;

за виходом прибутку на 100 га с.-г. угідь (y_4 , грн) залежно від площі с.-г. угідь підприємства (x , га): $y_4 = 182793 - 1,4251 x - 0,0006 x^2$.

На основі математичної обробки побудованих функцій визначено оптимальні за різними критеріями рівні концентрації с.-г. угідь з розрахунку на підприємство, за яких можна одержати максимальну величину валової, товарної, чистої продукції, прибутку на 100 га с.-г. угідь

Отже, оптимальні розміри с.-г. угідь у сільгоспідприємствах, що спеціалізуються на вирощуванні зернових культур, дорівнюють 8742–13378 га, а на вирощуванні олійних культур – 1579–14886 га. Для сільгоспідприємств зерново-олійного типу спеціалізації оптимальні розміри площі с.-г. угідь перебувають у діапазоні 5879–12064 га, молочно-зернового типу – 5811–11927 га, інших типів спеціалізації – 1490–2032 га. У вказаних за розмірами угідь сільгоспідприємствах досягаються найвищі показники економічної ефективності інтенсифікації використання земельних ресурсів, відповідно не досягнення цих розмірів концентрації або їх перевищення супроводжується зниженням економічних показників.